

Table of Contents

1.....	1
3.....	1
4.....	1
5.....	3
6.....	3

1.

Transliterate the following words into devanāgarī.

गुरुः रामायणम् महाभारतम् रामः सीता योगः उपनिषद् अशोकः राधा सोमः हस्तिनापुरम् स्वयंवरः कुरुक्षेत्रम् इनदरः माता परमाणम् मोक्षः मैत्री नृपतिः संस्कृतम् व्याघ्रः कामसूत्रम् संजयः कालिदासः धर्मः

3.

1) Translate into English.

१) गच्छति विशति च । идёт и заходит

२) किम् इच्छति । что хочет?

३) पुनर् लिखति । Опять пишет

४) अत्र तत्र च । здесь и там

५) न गच्छति । не идет

६) स्मरति लिखति च । вспоминает и записывает

७) अपि गच्छति विशति वा । идет и заходит?

८) न स्मरति न च बोधति । не помнит и не понимает

९) न स्मरति न बोधति च । не помнит и не понимает

१०) अपि न बोधति । не понимает?

११) किम् हरति । что берёт?

4

1) Conjugate the following verbs in the present indicative active.

√मुच् - मुञ्चति (VI)

√विश् - विशति ((VI)

√हृष् - हृष्यति (IV)

√स्मृ - स्मरति (I)

√बुध् - बोधति (I)

Transliterate, identify and translate the following forms.

- १) बोधति - 3p, sg, √बुध्, просыпаться\понимать - просыпается
- २) भरथ - 2p, pl, √भृ, нести\держать - несёт\держит
- ३) हरसि - 2p, sg, √हृ, брать - берёшь
- ४) विशावः - 1p, du, √विश्, входить\проникать - мы (двое) входим
- ५) स्मरन्ति - 3p, pl, √स्मृ, помнить - помнят
- ६) क्षिपथ - 2p, pl, √क्षिप्, бросать - бросаете
- ७) स्निह्यतः - 3p, du, √स्निह्, любить - они (двое) любят
- ८) मुञ्चथः - 2p, du, √मुच्, освобождать - вы (двое) освобождаетесь
- ९) भरामि - 1p, sg, √भृ, нести\держать - несу\держу
- १०) हृष्यथ - 2p, pl, √हृष, радоваться - радуетесь
- ११) क्षिपतः - 3p, du, √क्षिप्, бросать - они (двое) бросают
- १२) विशामः - 1p, pl, √विश्, входить - входим
- १३) लुम्पन्ति - 3p, pl, √लुप्, грабить - грабят
- १४) विन्दावः - 1p, du, √विद्, находить - мы (двое) находим
- १५) स्निह्यामः - 1p, pl, √स्निह्, любить - любим
- १६) पश्यथ - 3p, du, √दृश्, смотреть - они (двое) смотрят
- १७) स्मरावः - 1p, du, √स्मृ, помнить - мы (двое) помним
- १८) लिखथ - 2p, pl, √लिख, писать - вы пишете
- १९) पश्यसि - 2p, sg, √दृश्, смотреть - смотришь

3) Translate into English (it will help to insert pronouns such as 'it' or 'them' where necessary).

- १) विन्दामि हृष्यामि च । нахожу и радуюсь
- २) अपि भरसि भरति वा । держишь или держит?
- ३) स्निह्यामि न तु स्निह्यसि । не люблю но любишь
- ४) किम् अत्र विशतः । Кто (вдвоем) сюда заходит
- ५) न तु बोधसि । но не понимаешь
- ६) अत्र विशावः तत्र च विशथः । мы (вдвоем) сюда заходим, а туда вы (двое) заходите
- ७) अपि पुनर् स्मरथ । опять вспоминаете?
- ८) विशामि न तु पश्यसि । захожу но не видишь
- ९) विशामः । किं न पश्यसि । мы заходим. Почему не видишь?

5

2) Read and transliterate the following. Using the context of each sentence, guess the case/form of the words in bold. Translate the entire sentence. Remember: words in the vocabulary were given in the nominative case. In the Ntr, Nom and Acc are identical.

- १) बालः **अश्वं** मुञ्चति । ребёнок лошадь отпускает.
- २) एवं नरः बालं पुरे विन्दति । так человек ребёнка в городе находит.
- ३) बालः एव अश्वेन सह पुरं प्रति गच्छति । ребёнок только с конём к городу идёт
- ४) किं ग्रामं प्रति भरन्ति । что к деревне везут?
- ५) नराः गृहं विशन्ति । люди в деревню заходят
- ६) सिंहः व्याघ्रः च नरस्य गृहं प्रति गच्छतः । лев и тигр к дому людей идут
- ७) ग्रामात् नरः बालः च पुरं प्रति गच्छतः । из деревни человек с ребёнком к городу идёт
- ८) नरः बाले स्निह्यति । человек ребёнка любит
- ९) अपि सिंहः क्षेत्रात् वनं प्रति गच्छति । лев из поля к лесу идёт?
- १०) बालः अश्वेन विना ग्रामं विशति । ребёнок без коня в деревню заходит.

6

EXERCISES

1) Recite or write down the following paradigms.

- a) the sG of गुण-
- b) the du of श्लोक-
- c) the pl of दूत-
- d) the pl of फल-

Nom	गुणः	श्लोकौ	दूताः	फलानि
Voc	गुण	श्लोकौ	दूताः	फलानि
Acc	गुणम्	श्लोकौ	दूतान्	फलानि
Inst	गुणेन	श्लोकाभ्याम्	दूतैः	फलैः
Dat	गुणाय	श्लोकाभ्याम्	दूतेभ्यः	फलेभ्यः
Abl	गुणात्	श्लोकाभ्याम्	दूतेभ्यः	फलेभ्यः
Gen	गुणस्य	श्लोकाभ्याम्	दूतानाम्	फलानाम्
Loc	गुणे	श्लोकयोः	दूतेषु	फलेषु

- १) पुरुषेण - m, sg, Instr (человеком)
- २) दूत - m, sg, Voc (о, гонец)
- ३) युद्धे - n, sg, Loc (в битве)
- ४) नृपात् - m, sg, Abl (от царя)
- ५) वेदाय - m, sg, Dat (Веде)
- ६) क्षेत्राणि - n, pl, Nom/Асс (поля)
- ७) व्याघ्रैः - m, pl, Instr (тиграми)
- ८) वचनेषु - n, pl, Loc (в словах)
- ९) शूरस्य - m, sg, Gen (героя)
- १०) बालान् - m, pl, Асс (мальчиков)
- ११) ईश्वरः - m, sg, Nom (владыка)

- १२) गुणैः - m, pl, Instr (качествами)
 १३) फलेन - n, sg, Instr (плодом)
 १४) सुखौ नरौ - m, du, Nom/Асс/Voc (два хороших человека)
 १५) वनम् - n, sg, Nom/Асс (лес)
 १६) क्षत्रियैः - m, pl, Instr (кшатриями)
 १७) पुरुष - m, sg, Voc (о, человек)
 १८) जनान् - m, sg, Асс (человека)
 १९) धर्मात् - m, sg, Abl (от дхармы)
 २०) ज्ञानेन - n, sg, Instr (знанием)
 २१) दूतम् - m, sg, Асс (вестника)
 २२) श्लोकानाम् - m, pl, Gen (шлок)
 २३) पुत्राणाम् - m, pl, Gen (сыновей)
 २४) मित्रयोः - m, du, Loc (в (двух) друзьях)
 २५) गृहात् - n/m, sg, Abl (из дома)
 २६) ईश्वराय - n, sg, Dat (владыке)
 २७) बालेन पिरयेण - m, sg, Instr (милым ребёнком)

3) Identify the case that Sanskrit would use for the English expressions below, and translate them into Sanskrit.

- a) of the masters – m, pl, Gen - ईश्वरानाम्
 b) through knowledge – n, sg, Instr - ज्ञानेन
 c) in a forest – n, sg, Loc - वने
 d) (I see) a lion – m, sg, Асс - सिंहम्
 e) through fame – m, sg, Instr - श्लोकेन
 f) two words (were said) – n, du, Nom - वचने
 g) the lion (roars) – m, sg, Nom - सिंहः
 h) o evil master! - m, sg, Voc – पाप ईश्वर
 i) to the city – n, sg, Асс - नगरम्/पुरम्
 j) for (the sake of) a reward – n, sg, Gen - फलस्य
 k) because of the fight – n, sg, Abl - युद्धात्
 l) in the two fields – n, du, Loc - क्षेत्रयोः
 m) boys! - m, pl, Voc - बालाः
 n) from the two houses – n/m, du, Abl - गृहाभ्याम्
 o) in the cities – n, pl, Loc - नगरेषु/पुरेषु
 p) for the people – m, pl, Dat - जनेभ्यः

4) Translate into English.

Note: In sentences of the type ‘A is B’, Sanskrit often does not use a form of ‘to be’. In the English translation, a form of this verb may thus need to be inserted. For example: +House big. → The house is big. Also, Sanskrit prose typically puts genitives in front of nouns they depend on (as in the English ‘the master’s (genitive) voice (main/“head” noun)’); verbs tend to appear last in a sentence. (See below for a more detailed account of this.)

- १) ईश्वरस्य गृहं विशामः । во владыки дом заходим.
 २) बालः ईश्वरस्य गृहे किं करोति । Ребёнок во владыки доме что делает?
 ३) बालौ अश्व्यां सह वनं विशतः । два ребёнка с двумя лошадьми в лес заходят.
 ४) बालाः पुरुषस्य वचनानि बोधन्त हृष्यन्ति च । Дети человека слова понимают и принимают.
 ५) ईश्वर किम् इच्छसि । чего владыка желаешь?
 ६) बालः देवस्य गुणान् स्मरति । ребёнок бога качества помнит.
 ७) शूरौ युद्धात् मित्रं भरतः । два героя от битвы друга удерживают.
 ८) देवः अत्र वने इति बालः बोधति । бог здесь в лесу, так ребёнок понимает.
 ९) नृपाय जनाः बालाः इव परियाः । царю люди детям подобно любимы.
 १०) अपि बालस्य मित्राणि शूराणि पापानि वा । ребёнка друзья герои или злодеи?

- ११) अश्वः नरं बालौ च वनिं नगरं प्रति भरति । Конь человека и двух детей из леса к городу везёт.
 १२) शूराः नराः अपि सिंहौ वने पश्यथ । Герои люди даже двух львов в лесу вы видите
 १३) बालः मित्रस्य वचनानि न स्मरति । ребёнок друга слова не помнит.
 १४) अश्वः युद्धात् हृष्यन्त इति शूरः बोधति । конь в битве получен, так герой понимает.
 २५) अपि नरः अश्वः च व्यघ्रान् पश्यतः । человек и конь тигров видят (оба)
 १६) ईशराः पापानां नराणाम् अश्वान् हरन्ति गृहान् च लुम्पन्ति । владыки злых людей лошадей забирают и дома грабят.
 १७) वृक्षे एव फलानि पश्यामि । на дереве лишь плоды вижу.
 १८) इह युद्धे पापान् शूरान् च जनान् पश्यामि । здесь в битве злодеев и героев-людей вижу.

The Order of Life on Earth

द्विविधानि इह भूतानि त्रसानि स्थावराणि च

Два вида здесь существ есть – движущиеся и неподвижные

जरायुजानां प्रवराः मानवाः पशवः च (...) ॥ ११ ॥

Рождённые из утробы лучшие - люди и домашние животные

The Best Possible Gift

न गोप्रदानं न महीप्रदानं न च अन्नदानं हि तथा प्रधानम् ।

ни дар коров, ни дар земли, ни дар еды не так важен

यथा महाप्रदानं सर्वप्रदानेषु अभयप्रदानम् ॥

как величайший дар из всех даров – бесстрашие.

7

Основы настоящего времени:

I - गुण + a, IV – нулевая степень + ya, VI: нулевая степень + a

1) The roots √वद् 'to speak' and √शुच् both belong to Class I. Form the 3rd Sg Pres of each.

वदति शोचति

2) Form the 3rd Sg Pres and translate the following roots:

Example: √पत् → पतति 'falls'

१) √कथ् - (X) कथयति - говорит

२) √यज् - (I) यजति - приносит жертву, поклоняется

३) √नी - (I) नयाति - ведёт

४) √इष् - (VI irreg.) इच्छति - желает

५) √स्निह् - (IV) स्निहति - любит

६) √शुच् - (I) शोचति - скорбит

७) √पूज् - (X) – पूजयति - поклоняться, чтить

८) √भू - (I) भवति - быть, существовать

९) √क्षिप् - (VI) √क्षिपति - бросать

१०) √मुच् - (IV) – मुञ्चति - освобождасть

११) √जि - (I) जयति - побеждать, завоёвывать

१२) √स्मृ - (I) स्मरति - помнить

१३) √दृश् - (IV irreg.) - पश्यति - смотреть, видеть

3) The roots below are given in the grade in which they would appear in a dictionary. Identify what grade they are in, and form the other two grades. If the root ends in a vowel, give each grade as it would appear a) before a vowel and b) before a consonant. (Note: Not all of these roots actually appear in all grades; this is intended just as an exercise.)

Example: नी nī 'to lead' → guṇa ने- ne-, vṛddhi नै- nai- (before a consonant), guṇa नय्- nay-, vṛddhi नाय्- nāy- (before a vowel).

१) √भू बॄत् - भू → भौ\भव् → भौ\भाव्

२) √बुध् बॄत् - बुध् → बोध् → बैध्

३) √कृ कॄत् - कृ → कर् → कार्

४) √गम् गॄत् - गम् → गाम्

५) √इ 'to go' - इ → अय्\ए → आय्\ऐ

६) √कृप् 'to be suitable' - कृप् → कल्प् → काल्प्

७) √भी 'to fear' - भी → भय्\भे → भाय्\भै

८) √मन् 'to think' - मन् → मन् → मान्

९) √जि побеждать \ завоёвывать - जि → जय्\जे → जाय्\जै

१०) √पत् पॄत् - पत् → पत् → पात्

११) √त्यज् त्यज् - त्यज् → त्याज्

१२) √स्वप् 'to sleep' - स्वप् → स्वाप्

4) The forms below are built from verbal roots that have already been introduced. Identify the roots and give them in whatever grade they would be listed in a dictionary. (Chapter 17 ('Noun formation') describes in detail how words are related to each other in Sanskrit.)

१) भारः → √भृ (I) нести, держать

२) हर्षः → √हृष् (IV) радоваться, быть счастливым

३) लेखः → √लिख् - (VI) писать

४) क्षेपः → √क्षिप् - (VI) бросать

५) स्मृतिः → √स्मृ - (I) помнить, вспоминать

६) नतिः → √नम् - (I) кланяться, поклоняться

- ७) पातः → √पत् - (I) падать, летать
 ८) चिन्ता → √चिन्त् (X) думать, волноваться
 ९) जेता → √जि - (I) побеждать, завоёвывать
 १०) त्यागः → √त्यज - (I) покидать, оставлять
 ११) दर्शनम् → √दृश् - (IV) видеть, смотреть
 १२) स्नेहः → √स्निह् - (IV) быть привязанным, любить
 १३) शोकः → √शुच् - (I) скорбеть, причитать
 १४) नमः → √नम् - (I) кланяться, поклоняться
 १५) नेता → √नी- (I) вести
 १६) प्रभावः → √भू - (I) быть, существовать
 १७) द्रवः → √द्रु - (I) бежать

5) In Sanskrit, give the 3rd Sg forms of the causatives of the following verbs.

Example: 'to fall': √पत् → पातयति 'he causes to fall; throws'

I - guṇa + a, IV – нулевая степень + ya, VI: нулевая степень + a, X - guṇa или vṛddhi (गुरु अक्षर) + aya, также образуются каузативы

- 1) to mourn: √शुच् → शोययति → заставляет скорбеть
- 2) to lead: √नी → नैयति → заставляет вести
- 3) to love: √स्निह् → स्नेहयति → влюблять
- 4) to take: √ह् → हरयति → заставлять брать, давать
- 5) to run → √द्रु → द्रवयति → заставлять бежать, гнать
- 6) to stand √स्था → स्थापयति → устанавливать
- 7) to grow √वृध् → वार्धयति → растить

6) Review exercise: translate the following verb forms. Examples: रक्षसि – 'you protect'

- १) शोचन्ति - они скорбят
- २) भरथ - вы держите
- ३) तिष्ठति - он стоит
- ४) हृष्यथः - вы двое радуетесь
- ५) पूजयावः - мы вдвоём почитаем
- ६) बोधामि - я просыпаюсь, я понимаю
- ७) करोति - он делает
- ८) they cause (someone) to run - द्रवयति

- ९) लिखसि - ты пишешь
- १०) कथयथ - (X) вы говорите
- ११) इच्छामः- мы желаем
- १२) स्मरतः - они (двоем) помнят
- १३) त्यजन्ति - они покидают
- १४) I see - पश्यामि
- १५) हरसि - ты берёшь
- १६) you (Sg) bow - नमसि
- १७) विशामि - ты заходишь
- १८) भवति - он живёт
- १९) भासयथः - вы заставляете держать
- १०) वेशयसि - caus., заставляешь заходить (приглашаешь?)

7) Translate into English.

- १) पिरयं गृहं त्यजामः अश्वान् च नगरं प्रति नयामः ।

любимый дом покидаем и коней к городу ведём.

- २) मित्र अपि देवान् वचनैः श्लोकैः च पूजयसि ।

друг даже богам словами и стихами поклоняется

- ३) ईश्वराः पुरं वर्धयन्ति ।

владыки город растят.

- ४) बालौ किम् अत्र तिष्ठथः न च गृहे भवथः ।

двое детей почему здесь стоите а не дома?

- ५) बालः मित्रेण सह गृहात् द्रवति ।

ребёнок с другом из дома убегает.

- ६) शूराः नराः व्याघ्रं वनं प्रति द्रावयन्ति ।

Смелые люди тигра в лес гонят.

- ७) अपि क्षत्रियाः पापान् युद्धे पातयन्ति ।

Даже кшатрии грехи в битве отбрасывают

- ८) शूरः अश्वः व्याघ्रात् नरं रक्षति ।

Смелый конь от тигра человека защищает.

- ९) मित्राणि एव स्मरामि गृहं च नयामि ।

Друзей только вспоминаю и домой веду.

- १०) क्षत्रियाः अपि युद्धे पापं जयथ जनान् च नगरं प्रति नयथ ।

Кшатрии даже в битве грех побеждаете и людей в город ведёте.

READINGS

Like Father, Like Son

अवश्यं पितुः आचारं पुत्रः समनुवर्तते ।

Необходимо отца поведению сыну следовать

न हि केतकवृक्षस्य भवति आमलकीफलम् ॥

Ибо дерево кетаки не дает плоды (возникают плоды) амлаки (манго?)

The Natural Circle of Things

अन्नात् भवन्ति भूतानि पर्जन्यात् अन्नसं भवः ।

Из пищи появляются живые существа, из дождя еда возникает.

यज्ञात् भवति पर्जन्यः (...) ॥

от яги возникает дождь.